

METSÖ-ohjelman tilannekatsaus

METSÖn toteutus vuonna 2017

Ympäristöministeriö lähes saavutti vuoden 2017 pinta-alatavoitteen (3 400 ha), kun ELY-keskukset toteuttivat ohjelmaa 3 388 hehtaarilla. Pinta-alasta valtaosa on yksityisiä suojelualueita (2 132 ha) tai valtiolle hankittuja alueita (1 209 ha) ja vain pieni osa on suojeltu määräaikaaisesti (47 ha). Kohteiden arvo (kauppojen ja yksityisten suojelualueiden korvaukset, maanvaihdot ja perinnöt) oli noin 18 miljoonaa euroa.

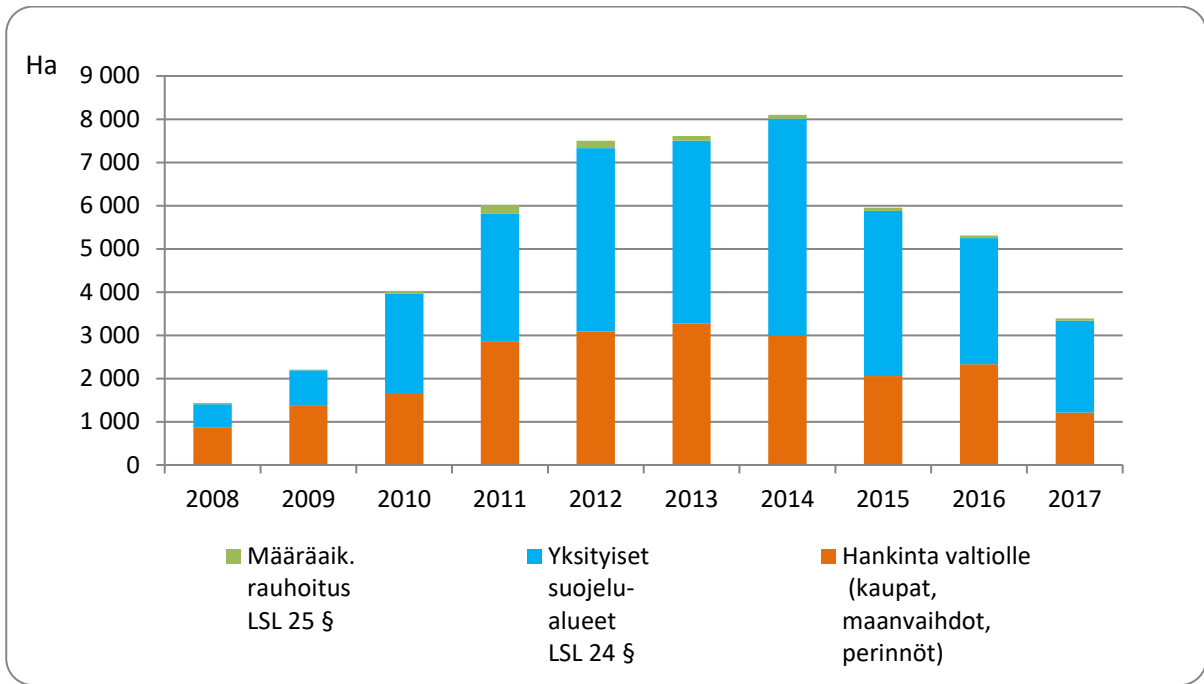
Vuosi 2017 oli ensimmäinen kokonainen vuosi, kun ympäristöministeriön tarkennetut ohjeet METSÖn toteutuksesta vuosille 2017–2019 olivat voimassa. Kohteiden keskimääräinen koko laski ja keskihinta (€/ha) nousi. METSÖn toteutukseen vaikutti myös, että Suomi 100 Luontolahjakampanja työllisti ELY-keskuksissa samoja henkilöitä kuin METSÖ.

Maa- ja metsätalousministeriön vuoden 2017 tavoitteesta jäätin, kun Suomen metsäkeskus toteutti METSÖä vuonna 2017 yhteensä 1 966 hehtaarilla. Ympäristötukisopimuksia tehtiin 1 855 hehtaaria (tavoite 2 000 ha) ja luonnonhoitohankkeiden toteutusta 111 hehtaaria (tavoite 400 ha). Luonnonhoitohankkeiden suunnittelua tehtiin 222 hehtaarin alalla. Lisäksi Suomen metsäkeskus on välittänyt METSÖ-kohteita ELY-keskuksille 390 hehtaaria. Vuoden 2017 kokonaisbudjetti ympäristötukisopimukseen ja luonnonhoitohankkeisiin oli 4,6 milj. euroa. Muun muassa henkilöstöresurssin niukkuudesta sekä loppuvuoden hakemusruuhkasta johtuen vuoden määrärahasta jäi käyttämättä noin miljoona euroa, mikä siirtyi käytettäväksi vuodelle 2018.

Metsähallituksen Luontopalvelut toteuttaa METSÖ-ohjelmaa ennallistamalla ja hoitamalla luonnonsuojelualueita sekä tekemällä niillä luontotyyppi- ja lajistoinventointeja. Vuonna 2017 METSÖ-ohjelman toteutusalueella ennallistettiin ja tehtiin luonnonhoitoa 3 424 hehtaarilla, josta 119 hehtaaria yksityisillä luonnonsuojelualueilla. Luontotyyppi-inventointeja tehtiin 14 461 hehtaarilla, lajistokartoituksia 1 181 hehtaarilla ja linnuston linjalaskentoja yhteensä 277 kilometriä. Valtion talousmetsissä tehtiin luonnonhoitoa 4 176 hehtaarilla, josta METSÖ-ohjelman toteutusalueella 1 313 hehtaaria.

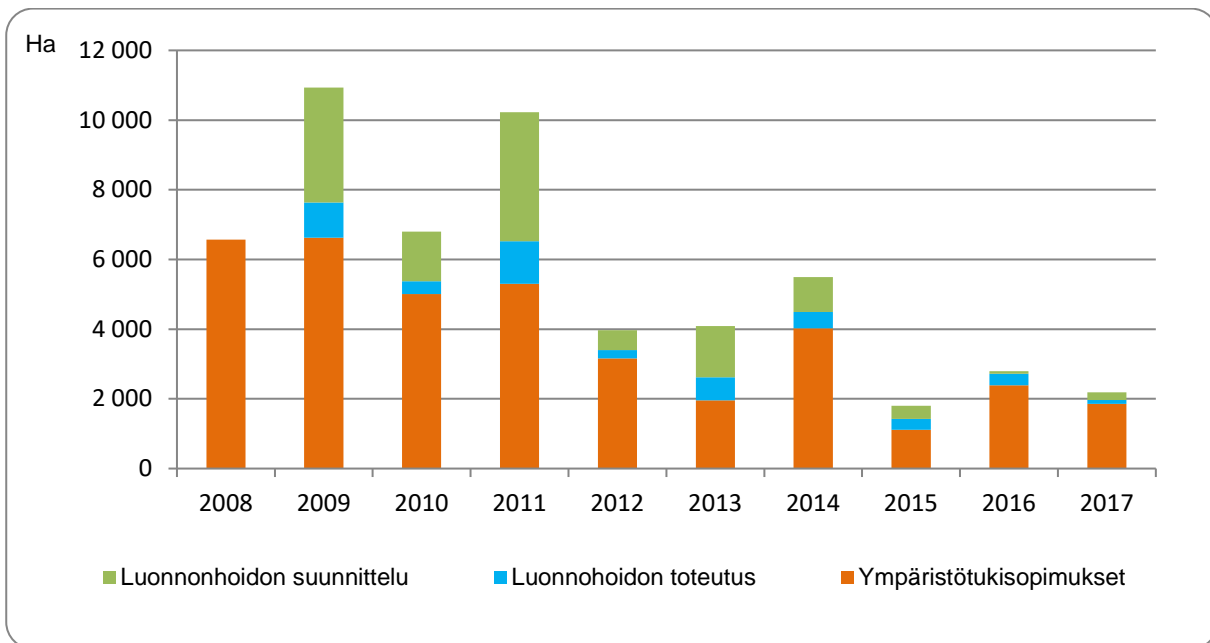
METSÖn toteutus 2008–2017

Suojelualueverkostoa on kehitetty METSÖ-ohjelmassa vuosina 2008–2017 yhteensä 64 541 hehtaaria, mikä on 67 prosenttia verkoston kehittämiseksi asetetusta tavoitteesta (96 000 ha). Mukaan lasketaan valtioneuvoston METSÖ-periaatepäätöksen mukaisesti Metsähallituksen vuonna 2014 toteuttama 13 000 hehtaarin lisäsuojelu. Yksityismailla METSÖn avulla on muodostettu uusia luonnonsuojelulakiin perustuvia suojelualueita noin 51 500 hehtaaria (kuva 1).

Kuva 1. ELY-keskusten vuosina 2008–2017 toteuttamien METSO-kohteiden pinta-ala (ha) suojelukeinon mukaan: kohteiden hankinta valtiolle luonnonsuojeluun, yksityiset luonnonsuojelualueet (Luonnonsuojelulaki 24 §) sekä alueiden määräaikainen rauhoitus (Luonnonsuojelulaki 25 §). Kuvassa ei ole mukana Metsähallituksen vuonna 2014 toteuttamaa valtion maiden lisäsuojelua (13 000 ha).

Koko METSO-kaudella 2008–2017 ympäristötukisopimuksia on tehty 38 009 hehtaaria ja luonnonhoitohankkeiden toteutusala on 4 711 hehtaaria. Ympäristötukisopimuksilla ja luonnonhoitohankkeiden toteutuksella on saavutettu yhteensä 52 prosenttia (42 720 ha) niille asetetusta kokonaistavoitteesta (82 000 ha) (kuva 2).

Kuva 2. METSO-ohjelman toteutus Suomen metsäkeskuksessa vuosina 2008–2017: Kemeran ympäristötukisopimukset ja luonnonhoitohankkeiden toteutus- sekä maastosuunnittelu METSO-elinympäristöissä.

Valtion omistamia alueita on METSO-ohjelman puitteissa suojeltu yhteensä yli 28 000 hehtaaria, josta 23 000 hehtaaria täyttää ohjelman valintakriteerit: 10 000 hehtaaria vuonna 2009 ja 13 000 hehtaaria 2014. METSON toiminta-alueella on vuosina 2008–2017 tehty ennallistamista ja

luonnonhoitoa valtion suojelualueilla yhteensä 20 488 hehtaaria ja yksityisillä suojelualueilla 1 698 hehtaaria. Suojelualueiden luontotyyppi-inventointeja on tehty 150 000 hehtaarilla, lajistokartoituksia lähes 19 000 hehtaarilla ja linnuston linjalaskentoja noin 2 600 kilometrillä.

METSON toteutusrahoitus valtion budjetissa

Kehyspäätöksen mukaisesti luonnonsuojelun hankinta- ja korvausmäärärahat laskivat selvästi vuosille 2016–2019. Rahoituksen laskua on loiventanut aiemmilta vuosilta siirtyneet määrärahat. Huhtikuussa 2017 hallitus myönsi puolivälitarkastelussaan viiden miljoonan euron vuotuisen lisärahoituksen METSO-ohjelman toimeenpanoon vuodesta 2018 alkaen, josta kolme miljoonaa euroa tuli ympäristöministeriön hallinnonalalle. Lisäksi ympäristöministeriön hallinnonala on saanut viiden miljoonan euron lisärahoituksen sekä vuodelle 2018 että vuodelle 2019. METSO-ohjelman toteutuksen painopistettä on pyritty kohdentamaanrahoitusleikkausten myötä viiden eteläisimmän ELY-keskuksen alueelle, jossa on myös suurimmat tarpeet luonnonsuojelualueverkoston kehittämiseen. METSO-ohjelman toteutus on kuitenkin jatkunut myös muiden ELY-keskusten alueilla. Vuonna 2018 ELY-keskusten käytössä on noin 25 miljoonaa euroa METSO-ohjelman toteutukseen ja tavoitteena on suojella noin 4 500 hehtaaria. Vuoden 2018 jälkeen vuotuisen toteutuksen pitäisi olla noin 3 900 hehtaaria, jotta suojelun kokonaistavoite saavutetaan vuoteen 2025 mennessä. Tämä edellyttäisi METSON toteutusrahoituksen säilymistä vuoden 2018 tasolla.

Maa- ja metsätalousministeriön METSO-rahoitus laski merkittävästi jo vuonna 2012 ja uudestaan 2015. Hallituksen puolivälitarkastelussa 2017 valtion talousarvioon esittämästä viiden miljoonan euron vuotuisesta lisärahoituksesta METSO-ohjelman toimeenpanoon kaksi miljoonaa euroa osoitettiin maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle, mikä paransi rahoitustilannetta. Vuonna 2018 Suomen metsäkeskuksella on käytössä ympäristötukeen ja luonnonhoitoon noin kuusi miljoonaa euroa. Rahoituksesta 4,5 miljoonaa euroa on varattu ympäristötukeen ja 1,5 miljoonaa euroa luonnonhoitohankkeisiin. Tavoitteena on solmia ympäristötukisopimuksia noin 2 400–3 000 hehtaaria ja toteuttaa elinympäristöjen kunnostusta noin 400 hehtaarilla. Vuonna 2018 päättyy vanhoja ympäristötukisopimuksia noin 6 600 hehtaaria, joista arviolta kolmasosa on mahdollista uusia Metsäkeskuksen laatiman ympäristötuen yhtenäistämisohjteen mukaan.

ELY-keskusten toteuttamien METSO-kohteiden arvo (sis. kauppojen ja yksityisten suojelualueiden korvausten lisäksi maanvaihdot ja perinnöt) ja Suomen metsäkeskuksessa METSON toteutukseen käytetty rahoitus vuosina 2008–2017 (milj. euroa).

		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Yhteensä
ELY-keskukset		8,7	9,7	21,3	24,4	33,9	34,2	36,8	28,7	21,5	18	237,3
Suomen metsäkeskus	Ympäristötuki	4,5	5,2	7,6	8,7	5,2	4,4	5,2	2,3	3,7	3	49,8
	Luonnonhoito	2,4	2,3	2,5	2,2	1,6	1,3	1,4	0,7	0,4	0,6	15,4
Suomen metsäkeskus yhteensä		6,9	7,5	10,1	10,9	6,8	5,7	6,6	3	4,1	3,6	65,2
Yhteensä		15,6	17,2	31,4	35,3	40,7	39,9	43,4	31,7	25,6	21,6	302,5

Metsäkeskus on tehostanut METSO-ohjelman toteutusta mm. kouluttamalla muita toimijoita valmistelemaan ympäristötukisopimuksia, lisäämällä METSON markkinointia maanomistajille sekä suuntaamalla luonnonhoitohankkeita elinympäristöjen kunnostamiseen. Käynnissä on myös potentiaalisten luontokohteiden kartoitus -hanke, jolla pyritään löytämään METSO-ohjelmaan soveltuvia kohteita, joita ei ole vielä Metsäkeskuksen metsävaratiedoissa. Metsäkeskuksen valtionapu pienenee ja luonnonhoidon henkilöstöresurssia on sitoutunut aiempaa enemmän muihin

tehtäviin. Nykyisillä resursseilla Suomen metsäkeskus ei pääse vuoteen 2025 mennessä ympäristötukisopimuksille ja luonnonhoidon toteuttamiselle asetettuun 82 000 hehtaarin tavoitteeseen. Vuosirahoitus pitäisi nostaa vuodesta 2020 alkaen yhdeksään miljoonaan euroon ja vuositavoitteiden pitäisi olla 5 600 hehtaaria, jotta 82 000 hehtaarin tavoitteeseen päästäisiin.

Riittävien henkilöresurssien turvaaminen METSO:n toteutuksessa on haaste ohjelman onnistumisen kannalta niin ELY-keskuksissa kuin Suomen metsäkeskuksessa. Kun METSO-rahoituksen tasoa laskettiin, Metsäkeskus sopeutti organisaationsa alhaisemmalle toteutukselle ja lisärahoituksen hyödyntäminen ei ole onnistunut riittävän nopeasti.

Ajankohtaisia kuulumisia METSO:n tutkimus- ja kehittämishankkeista

METSO-ohjelmasta valmistuu vuonna 2018 valtioneuvoston ohjelmasta tekemään periaatepäätökseen perustuva ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön teettämä väliarviointi. Väliarvioinnin tekevät yhteistyössä Jyväskylän yliopisto, Pellervon taloustutkimus sekä Gaia Consulting Oy. Työtä vetää professori Janne Kotiaho ja se valmistuu syyskuun loppuun mennessä.

Osana METSO-ohjelman väliarviointia maa- ja metsätalousministeriö on teettänyt Suomen ympäristökeskuksella ja Luonnonvarakeskuksella arvioinnin METSO-ohjelman tutkimus- ja kehittämishankkeiden vaikuttavuudesta. Tulosten perusteella hankkeiden nähdään parantaneen mahdollisuuksia metsien monimuotoisuuden turvaamiseen käytännössä ja lisänneen metsä- ja ympäristöammattilaisten monimuotoisuusosaamista. Arvioinnin tulokset julkaistaan kesän 2018 lopulla.

Luonnonvarakeskuksen METSO-tutkimus

Luonnonvarakeskuksen METSO-tutkimushankkeissa toteutetaan METSO-ohjelman seuranta sekä ohjelman kehittämistä tukevaa tutkimusta. Vuonna 2017 tutkittiin mm. METSO-kohteiden koon, metsikkötunnusten ja sijainnin vaikutuksia suojelun ekologiseen tehokkuuteen sekä tarkasteltiin määräaikaisen suojelun kustannustehokkuutta. Lisäksi aloitettiin laajaan yhteispohjoismaiseen mittausaineistoon perustuvien kuolemismallien laatiminen vanhoille kuusi- ja mäntyvaltaisille metsille. Tavoitteena on saada aikaan entistä luotettavimmat ennusteet vanhojen metsien kehityksestä ja luonnonpoistuman määrästä ja rakenteesta. Erilaisten metsänkäsittelymallien vaikutuksia taimettumiseen ja tuulenkaatoihin sekä mallien mahdollisuuksia edistää metsälajiston monimuotoisuuden turvaamista talousmetsissä tutkittiin kahdella laajalla alueella. Luken METSO-tutkimuksesta julkaistiin yhteenvetoraportti vuonna 2017 (Koskela 2017¹).

Luken METSO-tutkimus: <https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/metsa/metsien-monimuotoisuus/metso-ohjelman-seuranta-ja-tutkimus/>

Valtakunnalliset luonnonhoidon kehittämishankkeet

Vuonna 2017 käynnistyi neljä uutta luonnonhoidon kehittämishanketta, joissa tuetaan METSOssa toteutettavaa talousmetsien luonnonhoitoa. Jyväskylän yliopiston vetämässä, puronvarsien suojavyöhykehakkuiden ekologisen vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden lisäämiseen keskittyvässä METSO-hankkeessa selvitetään poimintahakkuiden vaikutuksia kohteiden pienilmastoon (lämpötila, kosteus), tuulituhoihin ja lajistoon. Lehtometsien havinaa Pirkanmaalla -hankkeessa, jota vetää Suomen metsäkeskus, yhdistetään arvokkaiden lehtoytimien ja niitä

¹ Koskela, T. (toim.) 2017. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden turvaaminen – Luken METSO-tutkimuksen 2013–2016 raportti. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 65/2017. Helsinki. 54 s. Saatavissa: http://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/540641/luke-luobio_65_2017.pdf?sequence=1

ympäröivien talousmetsien hoitoa. Tavoitteena on muodostaa Pirkanmaan lehtojensuojelualueista ja niiden läheisistä talousmetsälehdosta yhtenäisempiä kokonaisuuksia. Tapio Oy:n vetämässä Tuli takaisin metsiin -hankkeessa puolestaan pyritään lisäämään luonnonhoidollisia kulutuksia talousmetsissä. Hankkeessa on laadittu toimintamalli luonnonhoidollisten kulotusten toteuttamisesta Kemeran luonnonhoitohankkeena ja käynnistetty selvitys tulen käytöstä kustannustehokkaana keinona maankäytön muutoksessa talousmetsästä suojelualueeksi. Suomen metsäkeskuksen ja Suomen Riistakeskuksen Digiriistametsä-hanke vie laserkeilauspohjaiset riistaelinympäristöjen paikkatiedot Metsään.fi-palveluun.

Lisätietoa luonnonhoidon kehittämishankkeista: <http://www.metsonpolku.fi/fi-FI/Tutkimus/Luonnonhoitohankkeet>

Yhteistoimintaverkostot

Vuonna 2017 oli toiminnassa neljä yhteistoimintaverkostoa. Vuoden 2017 lopussa päättyneessä, Suomen metsäkeskuksen vetämässä METSO-geokätköily -hankkeessa perustettiin maanomistajien luvalla 54 METSO-kätköä Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan ja Keski-Suomen pysyvän suojelun ja ympäristötuen METSO-kohteille. Lokikirjan lisäksi kätköistä löytyy lyhyet METSO-kohtekuvaukset sekä QR-koodit, joiden kautta kiinnostuneet löytävät lisätietoa sekä METSO-elinympäristöistä että koko METSO-ohjelmasta. Länsi-Suomen Luontoarvoyhdistys Koppelo ry:n luotsaaman Metsänomistajien luontoverkosto -hankkeen tavoitteena on koota omaehtoisesti metsiensä luontoarvoja vaalivien metsänomistajien verkosto. Verkostossa on jo 150–170 metsänomistajaa. Osana hanketta mm. kartoitetaan verkostossa mukana olevien metsänomistajien luontoarvokohteita. Kuusamon yksityismetsien luontohelmet tutuiksi -METSO-hankkeessa, jota vetää Suomen metsäkeskus, hyödynnetään yksityismaiden arvokkaita luontokohteita luontomatkailussa. Maastossa on valmisteltu retkeilyreittejä vapaaehtoisesti mukana olevien yksityisten metsänomistajien kanssa. Ensimmäinen sopimus metsänomistajan ja luontomatkailuyrittäjän kesken luontokohteen matkailukäytöstä on allekirjoitettu. Luonnontieteellisen keskusmuseon (Luomus) vetämässä Suuret petolinnut metsien monimuotoisuuden osana – työkaluja metsänomistajille ja metsäammattilaisille -hankkeessa on julkaistu ohjeet haukkojen (kana-, hiiri- ja mehiläishaukka) pesäpaikan vapaaehtoisesta säästämisestä ja sopivasta metsänkäsittelystä haukanpesien ympäristössä sekä sopivien puiden jättämisestä tuleviksi haukkojen pesäpuiksi. Ohjeita jalkautetaan metsäammattilaisille mm. Monimetsä -hankkeen koulutuksissa.

Lisätietoa METSO-yhteistoimintaverkostohankkeista: <http://www.metsonpolku.fi/fi-FI/Tutkimus/Yhteistoimintaverkostot>

Zonation – ekologinen päätöstukianalyysi METSON tukena

Helsingin yliopistossa kehitettyä Zonation-ohjelmistoa käytetään METSO-ohjelman toteutuksessa muun muassa maanomistajien METSO-ohjelmaan tarjoamien kohteiden arvioimiseen sekä METSON markkinoinnin kohdentamiseen. Zonation on paikkatietoja hyödyntävä suojelusuunnittelun työkalu, jota voidaan käyttää kohteiden paremmuuden ja kytkeytyvyyden arvioimiseen. Zonation-ohjelman tuloksista vastaa ympäristöministeriön rahoittama ”Zonation METSON päätöksenteon tukena” (MetZo2) -hanke, jota koordinoi Metsähallitus Luontopalvelut. Aineistoina on käytetty Suomen metsäkeskuksen metsävara-aineistoa, Metsähallituksen Luontopalveluiden sekä Metsähallitus Metsätalous Oyn aineistoja sekä Luken monilähde-VMI-aineistoa. Hanke on järjestänyt koulutusta ja tukea Zonation-tulosten käyttöön ELY-keskuksille ja Suomen metsäkeskukselle.

Vuonna 2017 julkaistiin Zonation-tuloksiin perustuen Suomen metsäkeskuksen Metsään.fi -palvelussa päivitettyt tiedot luonnonsuojelullisesti arvokkaimmista metsäalueista. ”Mahdollinen METSO-kohde” -merkinnän sai yli 66 000 kuviota (lähes 154 000 ha).

Zonation-analyysitulokset päivitettiin vuoden 2018 alussa. Suomen metsäkeskuksen metsävaratiedon avauduttua maaliskuussa myös Zonation-tulokset tulivat julkisiksi ja ovat saatavilla Suomen ympäristökeskuksen rajapintapalvelusta. Vuoden 2018 alussa hankkeen tuloksista julkaistiin raportti ”Monimuotoisuudelle tärkeitä metsäalueita Suomessa – Puustoisten elinympäristöjen monimuotoisuusarvojen Zonation-analyyseistä loppuraportti”².

Viestintä ja koulutus

Vuosi 2018 on METSO-ohjelman 10-vuotisjuhlavuosi. Kymmenvuotista taivalta tuodaan esille mm. juhlatilaisuudella Säätytalolla, mediaretkeilyllä sekä uudella mainosvideolla, joka tulee ohjaamaan kiinnostuneita ohjelman verkkosivuille (metsonpolku.fi).

METSO:n viestintä on keskitetty metsonpolku.fi -sivustolle, joka palvelee niin metsänomistajia kuin METSO:n parissa työskenteleviä. Sivustolla on mm. ajankohtaisia METSO-uutisia ja perustietoa METSO-ohjelman keinoista, korvauksista ja valintakriteereistä. Sivustolla on toteuttavien viranomaisten yhteystiedot sekä metsänomistajille tarkoitettu yhteydenottolomake, joka tuottaa paljon yhteydenottoja ELY-keskuksiin. Vuonna 2017 sivuilla oli lähes 14 000 käyttäjää, jotka tekivät yli 63 000 sivukatselua. Sivuston yhteydenottolomakkeella käytiin noin 1 500 kertaa.

ELY-keskukset tekevät alueellista METSO-viestintää mm. ohjelman tuloksista ja tavoitteista. Lisäksi vuonna 2017 ELY-keskuksilla oli käynnissä ympäristöministeriön rahoittamia alueellisia viestintähankkeita METSO:n markkinoimiseksi maanomistajille. Viestintäkampanjoita tehtiin Hämeen, Pirkanmaan, Uudenmaan, Etelä-Pohjanmaan ja Kaakkois-Suomen ELY-keskusten alueilla. Kampanjat ovat olleet pääasiassa metsänomistajien suoraa kontaktointia, jota Suomen metsäkeskus on tehnyt ostopalveluna ELY-keskuksille. Vuonna 2018 METSO:n alueellisissa viestintäkampanjoissa mm. ostetaan viestintäpalveluita metsänhoitoyhdistyksiltä.

METSO-toteuttajien neuvottelupäivä järjestetään vuosittain. Neuvottelupäivä on tarkoitettu erityisesti ELY-keskusten ja Suomen metsäkeskuksen METSOa toteuttavalle henkilöstölle. Vuonna 2017 aiheena oli mm. maakuntauudistuksen vaikutus METSO-ohjelman toteutukseen sekä ohjelman kohdentaminen käytännössä. Vuonna 2018 neuvottelupäivän lisäksi METSO-aiheista koulutusta on tarjolla Suomen metsäkeskuksen helmikuussa järjestämässä webinaari-koulutuksissa METSO:n kriteereistä ja ympäristötuen hakemisesta³.

METSO:n ”1001 tapaa tykätä metsästä” -nimisellä facebook-sivulla oli kesäkuun 2018 alussa noin 3 500 tykkääjää ja siltä vierailtiin ahkerasti metsonpolku.fi:ssä.

METSO-ohjelman nettisivut: www.metsonpolku.fi

² Saatavissa <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/234359>

³ Suomen metsäkeskuksen webinaari-koulutusten tallenteet <https://www.metsakeskus.fi/webinaarit>